

El professor - Frank McCourt

Frank McCourt va néixer a Nova York el 1930, va créixer a Irlanda i va tornar als Estats Units el 1949. El 1996, als seixanta-sis anys, va publicar *Les cendres d'Àngela*, on narra la seva infantesa a Irlanda. Aquest primer llibre es va convertir en un dels més venuts de la temporada, es va traduir a trenta idiomes i tres anys després Alan Parker el va convertir en una pel·lícula. Als seixanta-nou anys, McCourt va publicar *I tant*, on explica com es va convertir en professor. Quedaven pendents, doncs, els seus trenta anys en instituts públics de Nova York, que és el que relata en aquest tercer llibre.

El professor està dividit en tres parts. A la primera, *La llarga ruta cap a la pedagogia*, narra les seves inseguretats inicials. Som a l'any 1958, i el referent negatiu a les aules és Elvis Presley. Les crisis existencials conviuen amb les guerres de bandes que registren films com *Rebel sense causa* i *West side story*, o amb l'angoixa existencial de novel·les com *El vigilant en el camp de sègol*. Al marge de les transformacions culturals, el narrador ha d'ensenyar el programa de llengua i literatura a fills de famílies d'origen italià i irlandès. Voltat d'adolescents, el professor afronta les seves pròpies crisis d'identitat, d'autoritat, d'autoestima. "T'aniria millor de policia", es diu a si mateix. "Com a mínim tindries una arma o un bastó per defensar-te".

A la segona part, *Un ruc queixós*, el narrador intenta ascendir en l'escalafó acadèmic i fa una estada d'estudis a Irlanda. Allà descobreix que està condemnat a ser un estranger: irlandès a Nova York, americà a Dublín. De fet, el narrador es passa la vida buscant l'encaix (un encaix que només trobarà, ja jubilat, quan escrigui). Finalment retorna a un institut de Brooklyn. A la tercera part, *Començar a viure a l'aula 205*, entra a treballar al prestigiós institut Stuyvesant, on aconsegueix la participació activa dels estudiants, a mig camí entre la sèrie *Fama* i el film *El club dels poetes morts*. Al cap de trenta anys, calcula haver impartit 33.000 classes a 12.000 alumnes.

El professor està escrit amb un estil àgil i directe, crític i autocrític, lúcid i distant. Els diàlegs tallants s'alternen amb descripcions precises i salts temporals que reflecteixen els canvis d'humor i les divagacions del protagonista, traslladades al català per Eduard Castanyo d'una manera molt convincent, sobretot pel que fa al registre col·loquial, sempre difícil. Frank McCourt no es limita a reportar la seva vida acadèmica, sinó que hi narra les seves relacions sentimentals i familiars, i també els seus problemes amb l'alcohol. Aquesta és la gran diferència respecte a *Petita crònica d'un professor a secundària*, de Toni Sala -amb la qual resulta inevitable comparar-lo-, que

sempre es limita a l'esfera professional. Si el llibre de Sala semblava més el d'un professor que escriu més que no pas el d'un escriptor que imparteix classes, el de McCourt és un llibre de records literaturitzats, que difereixen de la crònica novel·lada. Amb la distància dels anys, l'autor nord-americà és capaç de construir escenes memorables, com ara quan descobreix que un dels seus alumnes actuals és fill d'una antiga amant de l'època d'estudiant, ara ja traspassada.

Entre les escenes que es graven amb força en la memòria del lector, hi ha l'excursió a un cinema de Times Square amb un grup de vint-i-nou noies negres de catorze anys, on el professor queda desbordat pels esdeveniments. També és memorable la utilització literària que fa el narrador dels justificants d'absència, presumptament escrits pels pares però de fet falsificats pels alumnes amb notable creativitat. Ara bé, per llegir la millor escena hem d'esperar fins al final del llibre. Professor i estudiants comenten plegats *El vals del papa*, un poema de Theodore Roethke. Anys més tard, un dels antics alumnes escriurà al professor una carta on es posarà en evidència la profunditat amb què el poema es va fixar en la seva ment adolescent, i com, mantingut en estat larvari, el va ajudar a entendre la seva pròpia vida més endavant. Es tracta d'una de les defenses més apassionades que es poden llegir de la literatura, i ho és perquè resulta concreta i implícita.

Resulta xocant adonar-se que la majoria dels problemes dels professors d'institut a la Catalunya d'avui no són gaire diferents dels que tenien els professors de Brooklyn fa trenta o quaranta anys: l'abisme entre la formació que han rebut i les habilitats que requereix l'ofici, les infinites tasques burocràtiques que els impedeixen concentrar-se en la feina d'ensenyar, les incomprendsions dels càrrecs directius, les ingerències delirants i les dimissions sorprenents de pares i mares, les teories irrealitzables que segreguen els teòrics de la pedagogia. Però el més fascinant i ingovernable són, sens dubte els alumnes, definits magistralment –i mai més ben dit– amb set adjectius successius: “Malhumorats, afamats, enamorats, anguniejats, calents, enèrgics, desafiadors”.

La gran diferència entre els professors d'institut novaiorquesos i els catalans és la manera d'accedir a la feina. Aquí hi ha dues vies: la ràpida, és a dir, un sistema d'oposicions minuciosament legislat; i la lenta, és a dir, unes llistes centralitzades que situen cada professional en una jerarquia a partir d'un sistema de barems establert d'una manera no menys minuciosa. Al llibre de McCourt, els instituts públics contracten i acomiaden el personal docent segons criteris d'eficàcia, i també de sintonia personal: com qualsevol empresa privada.

Abans d'acabar, cal deixar clar que *El professor* és literatura, és a dir que s'assembla més a la filmació que fa una càmera al voltant i a l'interior del protagonista que no pas a un catecisme o a un solucionari. La realitat té moltes cares, i McCourt en mostra unes quantes. Val la pena remarcar que ell no es presenta pas com a model. De vegades reconeix que l'única manera de mantenir l'atenció dels estudiants és explicar-los la seva infantesa a Limerick. La mateixa infantesa que, tantes vegades relatada, acabaria finalment impresa a les pàgines de *Les cendres d'Àngela*.

Potser l'ensenyament principal del llibre –si és que n'hi ha algun– és que el bon professor ha de procurar per ell abans que pels alumnes. És el mateix que sostenen les normes d'emergència dels avions: encara que l'instint ens digui el contrari, els adults ens hem de posar la màscara d'oxigen abans que els infants. Només així els podrem salvar.

Perquè el lector es faci una idea de la complexitat de la feina segons McCourt, copio per acabar la llista de feines que, segons ell, ha d'assumir un professor: “Instructor militar, rabí, espatlla per a plorar-hi, sergent, cantant, erudit de segona categoria, administratiu, àrbitre, pallasso, conseller, professor d'etiqueta, director d'orquestra, defensor, filòsof, col·laborador, ballarí de claqué, polític, terapeuta, mim, policia de trànsit, capellà, mare-pare-germà-germana-tiet-tieta, llibreter, crític, psicòleg, l'últim recurs”.